

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЛОГОПЕДА ДО РОБОТИ В СУЧАСНОМУ ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Актуальність запропонованого дослідження зумовлена низкою суспільних, нормативно-правових та педагогічних факторів, особливо у контексті запровадження оновлених освітніх стандартів, які набудуть чинності у 2026 р. Зокрема, з 1 серпня 2026 р. в Україні запроваджуються нові вимоги, які включають обов'язкове ведення журналу корекційно-розвиткових занять та визначення чітких норм щодо максимального заповнення інклюзивних класів. З огляду на це перед логопедами постає завдання не лише володіти професійними знаннями, а й розвивати високий рівень навичок документального і організаційного супроводу. Сучасний підхід до інклюзії передбачає навчання дітей з особливими освітніми потребами спільно із їхніми номотиповими однолітками, що суттєво змінює роль логопеда – від функції «медика-терапевта» до позиції «педагога-партнера» [2; 3].

У таких умовах актуалізується потреба у фахівцях, здатних працювати з дітьми, які мають гетерогенні мовленнєві порушення, часто ускладнені іншими розладами. Окрім того, спостерігається розрив між традиційною системою підготовки логопедів і сучасними вимогами для роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Пріоритетним завданням сьогодення є формування у майбутніх логопедів не лише теоретичних знань, але і практичних компетенцій, таких як діагностика, консультування, а також ефективна взаємодія у команді. Особливо важливою видається готовність до спільної роботи у рамках психолого-педагогічного супроводу разом із вчителями, асистентами і психологами. Сучасний фахівець має бути здатним працювати в умовах високого стресу, допомагати дітям із психологічними травмами й ефективно використовувати цифрові технології у корекційній роботі [1; 2; 9].

Теоретико-методологічні основи формування компетентності логопеда в умовах сучасної інклюзивної освіти спираються на інтеграцію класичної логопедичної практики з інклюзивними освітніми принципами. Цей синтез визначає необхідність не лише

володіння корекційними навичками, але й здатністю ефективно працювати у міждисциплінарній команді [4].

Процес формування професійної компетентності логопеда ґрунтується на кількох наукових підходах. Компетентнісний підхід охоплює підготовку фахівця як формування системи знань, умінь і навичок, що забезпечують здатність розв'язувати складні професійні завдання у різноманітному середовищі. Системний підхід розглядає інклюзивну компетентність як багатовимірну структуру, яка включає мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і особистісний компоненти. Особистісно-орієнтований підхід акцентує увагу на індивідуальних потребах дитини та її особистій траєкторії розвитку в умовах інклюзивного освітнього середовища. Аксіологічний підхід базується на визнанні цінності інклюзії та права кожної дитини на якісну освіту, що закладає основу для професійної етики логопеда [4; 6].

Професійна готовність логопеда передбачає оволодіння специфічними знаннями та вміннями. Зокрема, до них належать: діагностично-прогностичні компетенції, які полягають у здатності здійснювати комплексну оцінку мовленнєвих порушень дитини з урахуванням її загального розвитку та соціального контексту; навички командної взаємодії, що включають спільну роботу з учителями, асистентами, психологами та батьками; вміння адаптувати та модифікувати навчальні матеріали й методи для задоволення потреб дітей із мовленнєвими порушеннями в умовах загальноосвітнього класу; а також інноваційність, яка передбачає застосування альтернативних методів комунікації та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у корекційній практиці. Формування зазначеної компетентності здійснюється насамперед через оновлення змісту вищої освіти з акцентом на інклюзивну педагогічну парадигму. Важливим також є поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю в інклюзивних освітніх закладах. Крім того, особлива увага надається розвитку рефлексивної культури логопеда, що дозволяє аналізувати власні дії та гнучко змінювати стратегії допомоги відповідно до потреб дитини [4; 6; 10].

У сучасних умовах України моделювання процесу формування професійної компетентності логопеда здійснюється на основі інтегративного підходу, який передбачає поєднання теоретичної підготовки, розвитку практичних навичок та особистісного зростання фахівця. Такий підхід орієнтований на забезпечення ефективної діяльності у цифровому й інклюзивному освітньому середовищі.

Сучасна модель формування компетентності трактується як динамічна система, здатна адаптуватися до вимог Нової української школи та потреб інклюзивної освіти [5; 7; 8; 10; 11].

За результатами досліджень, комплексна модель включає такі взаємопов'язані компоненти. Мотиваційно-ціннісний компонент акцентує увагу на формуванні професійної спрямованості логопеда, його етико-деонтологічних переконаннях, гуманістичних цінностях і психологічній готовності до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Когнітивний, або ж фахово-теоретичний компонент, охоплює систему фундаментальних знань у сфері логопедії, спеціальної психології, медицини (зокрема, невропатології й анатомії) та суміжних галузей. Операційно-діяльнісний компонент передбачає опанування ключових професійних вмінь, серед яких діагностичні, корекційні, прогностичні, комунікативні та інформаційно-технологічні навички. Нарешті, рефлексивно-творчий компонент спрямований на розвиток здатності до самоаналізу власної професійної діяльності, готовності до інновацій та постійного самовдосконалення [5; 8; 10; 11].

Формування професійної компетентності логопеда має поетапний характер та охоплює кілька ключових фаз. На пропедевтичному етапі акцентується увага на професійній орієнтації та засвоєнні базових цінностей. На теоретико-методологічному – студенти здобувають фундаментальні знання в рамках вищої освіти. Практико-орієнтований етап спрямований на формування квазіпрофесійних навичок через практичні заняття, тренінги і використання інтерактивних технологій. Професійно-ідентифікаційний етап передбачає перехід до самостійної професійної діяльності та цілеспрямований розвиток професійної ідентичності після завершення навчання [5; 8; 10; 11].

Сучасна модель формування професійної компетентності логопеда додатково враховує специфічні аспекти, актуальні для сьогодення. До них належать формування інклюзивної компетентності, яка забезпечує здатність працювати в міждисциплінарних командах із супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної освіти. Важливим також є розвиток цифрової грамотності фахівців з метою ефективного застосування інноваційних цифрових технологій та інструментів у процесі дистанційної логопедичної роботи. Деонтологічна підготовка спрямована на забезпечення володіння нормами професійної етики та

вибудовування належних моделей поведінки в складних ситуаціях. Крім того, модель включає міждисциплінарну взаємодію, що вимагає від логопеда вміння продуктивно співпрацювати з лікарями, психологами та батьками для всебічного супроводу дитини з урахуванням її індивідуальних потреб [5; 8; 10; 11].

Отже, формування професійної компетентності майбутнього логопеда в сучасному інклюзивному освітньому просторі України є багатограним та інтегративним процесом, який охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти. Сучасний спеціаліст має володіти не лише корекційними методами, але й розвиненими навичками роботи в команді та психологічною готовністю співпрацювати з дітьми, які мають різні порушення розвитку, у межах інклюзивного освітнього середовища. Професійна підготовка майбутнього логопеда спирається на глибоке розуміння принципів інклюзивної освіти, знання індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми запитами, уміння адаптувати навчальні матеріали та створювати індивідуальні програми розвитку у тісній взаємодії з психологами, педагогами та батьками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горішна Н., Слезанська Г., Поліщук В. Аналіз сфери надання логопедичних послуг: національний та регіональний виміри. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 10 (134). С. 39–57. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/03/%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D0%B0.pdf>
2. Дудаш О., Кас'яненко О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх логопедів у закладах вищої освіти України. *Академічні візії*. 2025. Вип. 50. С. 1–11.
3. Інклюзивна освіта по-новому: з 2026 року запроваджують обов'язковий журнал фіксації занять та підтвердження батьків. URL: <https://7eminar.ua/news/15234-inklyuzivna-osvita-po-novomu-z-2026-roku-zaprovadzuyut-obov'yazkovii-zurnal>
4. Каплієнко А. Формування готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до командної роботи в умовах інклюзії. Дисертація. Київ. 2022.

5. Козачук М. Формування професійної компетентності логопеда в умовах інклюзивної освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. Вип. 17 (60). С. 167–170.

6. Мартинчук О. Компетентнісний підхід як концептуальна основа оновлення змісту підготовки майбутніх логопедів до роботи в умовах інклюзивного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 26. С. 139–144.

7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL.: <https://educationforlife.mon.gov.ua/wp-content/uploads/2025/09/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

8. Професійний стандарт на групу професій «Вчитель-логопед», «Логопед : наказ Українського державного університету імені Михайла Драгоманова від 17 вересня 2024 року № 401; наказ Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка від 18 вересня 2024 року № 104-0Д. URL.: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/658-profesijnij_standart.pdf

9. Танчук Н. Підготовка майбутнього вчителя-логопеда до командної професійної діяльності в умовах інклюзії. URL.: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11458/m_educ_2025_117.pdf?sequence=1&isAllowed=y

10. Теоретико-методологічні засади розвитку спеціальної та інклюзивної освіти : кол. моногр. / І.А. Малишевська, Л.А. Черніченко, І.С. Калиновська та ін.; за заг. ред. І.А. Малишевської; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, кафедра спец. та інклюзивної освіти. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2023. Т. 3 257 с. URL.: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/16492/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%86%D0%86%D0%86.pdf>

11. Цимбал-Слатвінська С. Етапи становлення професійної підготовки майбутніх логопедів у системі спеціальної освіти. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 2 (65). С. 334–340.